Gerdy van der Stap (1961) is antropologe en schrijfster. Ze denkt met veel genegenheid terug aan de leraar Nederlands Anton van der Sande die haar, na een rebels debuutverhaal in de schoolkrant, Nescio cadeau deed.

Lezen

STICHTING LEZEN

GERDY VAN DER STAP

De leraar Nederlands en het vuur voor de literatuur

Lezen

STICHTING LEZEN

Met deze uitgave wenst Stichting Lezen u een gelukkig nieuw leesjaar en brengen wij hulde aan die onvergetelijke leraar Nederlands, aan wie wij graag dit boekje opdragen. En dan heel speciaal aan: Annemarie Kroon, meneer Booy, meneer Borst, meneer Van Bueren, meneer Bus, Harry Bekkering, Harry Schalke, meneer Fung Loi, meneer G., John Louws, Joris, Kees de Ruiter, meneer Kunst, Nathalie, Nettie, Nico Dros, Niek Oel, meneer Overheul, meneer Paardekoper, Peter van Schie, meneer Renes, Rob Bindels, Ton van Drunen en mevrouw Van Vessum.

Deze uitgave wordt u toegestuurd ter gelegenheid van de jaarwisseling 2007–2008

De leraar Nederlands en het vuur voor de literatuur

GERDY VAN DER STAP

© 2008 Stichting Lezen, Amsterdam
ISBN 978-90-75870-36-7

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en uitgever.

INHOUD

Een gelukkig nieuw leesjaar!
Bij wijze van voorwoord 5

AAF BRANDT CORSTIUS
Mag ik weer binnen komen? 7

CLARK ACCORD
En ik moest haar ook nog Nettie noemen 10

RONALD GIPHART
EN BERT NATTER
Waren we echt zo goed? 13

MAREN STOFFELS
Grunberg, Giphart? Nee, nooit gelezen 18
EN ANNEMARIE KROON
De meesten gaan er lekker voor zitten 21

KHALID BOUDOU
Lekker lezen achterin de klas 24

MANON UPHOFF
De gesel ging erover 27

TOMAS LIESKE
Ik ging niet op mijn hurken zitten 30
EN MARTIJN NICOLAAS
De tekst gaf zich niet prijs 33

VONNE VAN DER MEER
Wij liepen van villa naar villa 36

RAOUL DE JONG
Herfstbladeren en rode wijn: dat was literatuur 39

FLOORTJE ZWIGTMAN
Dik Trom en Suske & Wiske op je lijst 42
EN JOHN LOUWS
Passie, misschien dat net íets te emotionele 45

Een gelukkig nieuw leesjaar! Bij wijze van voorwoord

Je kunt geen krant open slaan, geen tv-zender voorbij zappen, of je stuit op een klaagzang over de teloorgang van het onderwijs. De leraar ontbeert gedegen vakkennis en is verworden tot 'coach'. Leerlingen zijn te dom om voor de duvel te dansen, willen niets leren en – nog erger – hóeven niets meer te leren. Aanbodgericht onderwijs en frontaal lesgegeven: het bestaat niet meer. Daarentegen wordt de eredienst van het competentiegerichte onderwijs dagelijks gevierd. Ere zij het vraaggerichte leren, het nieuwe leren van de keizer. Alles moet alleen maar leuk zijn. Intellectualisme is een enge, maar gelukkig geen besmettelijke ziekte geworden. Boekenlijsten stellen niks meer voor, werkstukken worden bij elkaar geroofd van het internet. En lezen, ach dat is niet meer aan jongeren besteed. Voorbij, voorbij, o en voorgoed voorbij.
Puf.
Aan het begin van een nieuw jaar leek het Stichting Lezen, gegeven deze actualiteit, een aardig idee de leraar Nederlands en zijn leerlingen het woord te geven. En om niet uitsluitend het literatuuronderwijs te belichten, maar ook nog een in literair opzicht aantrekkelijk boekje samen te stellen, kozen we ervoor lesgevende of -ontvangende schrijvers en hun leerlingen of leraren voor het voetlicht te brengen.
In de gesprekken die Gerdy van der Stap met hen voerde, is zij op jacht gegaan naar de leraar Nederlands die bij zijn leerlingen het vuur voor de literatuur heeft ontstoken. Dat heeft mooie verhalen opgeleverd.
Het idee voor deze nieuwjaarsuitgave is ontstaan door een bijdrage van Jan Siebelink in het *Handboek voor literatuuronderwijs 2007–2008*. Siebelink bracht een ode aan meneer G., zijn extreem twijfelzuchtige docent Nederlands aan de Rijkskweekschool voor onderwijzers, die letterlijk de boeken aanreikte waar

de latere schrijver van *Knielen op een bed violen* naar haakte. ‘Bestaan er nog steeds onvergetelijke docenten Nederlands? Ik ben bang dat dit type docent met al dat voorgeprogrammeerde onderwijs steeds zeldzamer wordt. Het is bijna niet meer mogelijk op een impulsieve manier les te geven. Je hebt een indrukwekkende roman gelezen, je kunt er nauwelijks van slapen en je wilt aan je klas die leeservaring meedelen… Ikzelf ben een docent geweest die impulsief of intuïtief lesgaf. Dat werd mij door mijn collega’s in de sectie niet altijd in dank afgenomen. Ik bracht de coördinatie in de war. Maar wie weet ben ook ik voor enkele leerlingen onvergetelijk geworden.’
Mijn literatuurdocenten van de lerarenopleiding, Harry Bekkering en Kees de Ruiter, gedenk ik dagelijks in mijn gebeden, maar een zonderlinge leraar Nederlands heb ik in mijn middelbare schooltijd helaas niet gehad. Jaloers was ik op mijn jongste broer, Wim, die in de klas vaak Maarten Biesheuvel mocht voorlezen. Zelf begon zijn leraar daar dapper aan om halverwege hopeloos te stranden, overmand als hij werd door de lachstuipen die de bizarre humor van Biesheuvel teweegbracht. Mijn broer, de jongen met de ideale pokerface en begiftigd met een goede vertelstem, nam het voorlezen van zijn leraar over en hield daar een fatale liefde voor de schrijver van *In de bovenkooi* aan over. Het valt mij altijd op dat juist de leraar die durft af te wijken van het officiële leerplan het vuur voor de literatuur weet te ontsteken. Eigenzinnigheid, passie voor lezen en een werkelijke interesse voor de leerling – dat lijken de succesfactoren, gevoegd bij wat vanzelfsprekend behoort te zijn: een degelijke opleiding.

Aad Meinderts,
directeur Stichting Lezen

FOTO JØRGEN KOOPMANSCHAP

AAF BRANDT CORSTIUS

Mag ik weer binnen komen?

Aaf Brandt Corstius (1975) was op het Vossius Gymnasium vaak vervelend in de les: ‘Bij álle leraren, hoor.’ Haar docent Nederlands, meneer Kunst, wist dat op een doeltreffende wijze te pareren. Ook bespeurde hij schrijftalent bij Aaf. Na een *freshman* jaar op *college* in de VS, een tijdje pabo en de studie Vertaalwetenschappen, weet Aaf wat ze echt wil zodra ze voor *Folia* begint te schrijven. Hoe het verder ging is te lezen in: *Het jaar dat ik dertig werd.*

Ik heb zes jaar lang dezelfde leraar Nederlands gehad. Ja, het Vossius Gymnasium was een heel kleine school dus was het helemaal niet zo ongebruikelijk dat je jarenlang dezelfde leraar had. Maar met Nederlands zelfs niet één jaar iemand anders. En het was ook nog mijn klassenleraar. Hij heette meneer Kunst. Wij noemden leraren bijna nooit bij de voornaam. Het was wat dat betreft een beetje een ouderwetse school, maar dat vond ik juist wel prettig. Hij vond mij wel aardig en ik hem eigenlijk ook wel.

In die zes jaar drukte meneer Kunst vast een stempel.
Het meest bijzondere was dat hij op een gegeven moment had bedacht om mij, meteen al bij het begin van de les, de klas uit te sturen.

…?
Dan hoefde hij het niet meer halverwege te doen. Ja, ik was altijd heel vervelend in de les. Bij alle leraren, hoor! Wat ik deed? Heel veel praten en de slappe lach hebben. Flauwe vragen stellen

of bij alles wat een ander zei een stomme opmerking maken. God ja, geldingsdrang. Ik werd er bij alle leraren vaak uitgestuurd, maar hij had gewoon bedacht: ik ga hier meteen wat aan doen. Dan heb ik dat gezeur in de klas niet meer. Echt Kunst. Ik vond het natuurlijk helemaal niks: mijn lol was halverwege de les pas te vertrekken. Ik zat me maar te vervelen op die gang, dus ik ging steeds vragen: 'Mag ik weer binnen komen?'

Maar je was toch wel af en toe bij de les?
Wat ik me heel goed herinner is dat meneer Kunst me altijd heel goeie cijfers gaf voor mijn opstellen, daarin moedigde hij me echt aan. En hij zei: 'Waarom ga je niet bij de *Vulpes*?' Dat was de schoolkrant: vulpes betekent vos in het Latijn. Ja, zo'n gymnasiastenkrantje, maar het kwam nooit tot zeer zelden uit, ook niet het jaar dat ik hoofdredacteur was. Ik zat wel de hele dag in dat Vulpeshok in de kelder, maar ik produceerde zeer weinig tekst of krantjes. We zaten vooral te vergaderen, maar ik dacht wel: Kunst ziet kennelijk wat in me.

Wat las je?
Veel! Dat kwam omdat wij thuis heel weinig televisie mochten kijken. Mijn vader was nogal van de spartaanse opvoeding. Wij mochten maar tot negen uur tv-kijken en daarna moesten we naar bed. Nu is dat niet zo erg als je tien bent, maar als je achttien bent dan is het wel een ander verhaal, dus las ik heel veel. En al vroeg wilde ik de boeken van mijn vader lezen. Hij had héél véél boeken, en zo las ik bijvoorbeeld *Ik Jan Cremer* toen ik twaalf was, dat vond ik waanzinnig gaaf! Mijn vader had daar geen problemen mee. Ik mocht alles lezen.

Dus je had geen problemen je lijst vol te krijgen?
Nou, ik had ook wel boeken die op het randje waren. Bijvoorbeeld *Gimmick* van Joost Zwagerman, en Giphart. Bij ons op school mocht je niet al te veel van dat soort makkelijke literatuur op je lijst hebben, daar waren ze best streng op. Je moest ook

'hoge' literatuur en dikke boeken lezen. Zo kwam ik op *Nooit meer slapen*, dat was echt voor de lijst. En ik vond het zo fantastisch dat ik het in één dag heb uitgelezen. Zo meesterlijk, het is nog steeds een van mijn lievelingsboeken. Dat heeft echt diepe indruk op me gemaakt en ik dacht: leuk dat ik dit nu móet lezen, anders had ik het misschien nooit opgepakt. Toch vond ik het wel te strikt: dit en dat mag niet op de lijst. Als het toch een goed boek is en het is goed geschreven... En je moet mensen toch ook aanmoedigen hun eigen smaak een beetje te volgen?

Heeft Kunst er nog iets mee te maken dat je ging schrijven?
Iederéén op school zei al: 'Jij wordt later schrijver.' Dat zei mijn vader ook altijd, en mijn klasgenoten. Het werd gewoon van mij verwacht. Ik heb nooit echt iets anders gewild… Hoewel, ik ging wél Vertaalwetenschappen studeren. Maar ja, je kunt nou eenmaal geen schrijven studeren. Ik heb nooit gedacht: misschien kan ik het wel niet. Het ging gewoon heel vanzelfsprekend. Ik weet nog wel dat ik die advertentie voor leerlingredacteur bij het universiteitsweekblad *Folia* zag en dacht: dat wil ik wel. En na één week merkte ik al: o, dit vind ik heel leuk. Dit wil ik altijd blijven doen.

•••

FOTO JÖRGEN KOOPMANSCHAP

CLARK ACCORD

En ik moest haar ook nog Nettie noemen

Clark Accord (1961) bezocht de mulo in Paramaribo en de havo op het Spinoza Lyceum in Amsterdam. Daar trof hij een vriendelijke docente Nederlands, toch klikte het niet echt. Clark werd gediplomeerd verpleger en vermaard make-up artiest voor hij debuteerde met *De koningin van Paramaribo*. Op het moment werkt Clark aan een kinderboek *Malik en de geheimen van het oerwoud*.

In Suriname zat ik op de Monseigneur Wulfinghschool. In de laatste klas van de mulo had ik een Chinese leraar Nederlands, meneer Fung Loi. Een rustige bedaarde man, hij was heel erg van het grammaticaregels stampen, maar hield zich niet bezig met literatuur. We moesten wel vier boeken lezen en uittreksels maken. Ik las *Strafhok* van Bea Vianen en Astrid Roemers *Over de gekte van een vrouw*. Nederlandse literatuur kan ik me niet herinneren. Ja, toch. *Het bittere kruid* van Marga Minco. Dat was lekker dun.

Was de verhuizing naar Amsterdam een grote overgang?
Zeker. In Suriname moest je je vinger opsteken als je een vraag had. En het zou een doodzonde zijn als je een leraar bij de voornaam noemde, die wíst je niet eens. En op het Spinoza kreeg ik een lerares Nederlands die zei: 'Noem me maar Nettie.' Ik was geschokt. Ik kón het niet! En omdat ik haar niet bij de voornaam durfde te noemen, zei ik bijna nooit iets in de klas. Wat meespeelde: ze had rood geverfd haar en rookte shag. En de enige vrouwen die ik kende die hun haar rood verfden, waren de Colombiaanse vrouwen in een bordeel in Paramaribo, die zaten wel eens op het balkon met hun rode haar in de rollers. En de mensen die shag draaiden waren mannen die aan de kant van de weg werkten, de straatwerkers. Dus ik dacht: wat is dit!? Die staat voor de klas shag te roken en dan moet ik haar ook nog Nettie noemen.

Heb je überhaupt nog wat van Nettie opgestoken?
Ik moest weer boeken voor de lijst lezen, dus Marga Minco kwam nog van pas. Maar ik vond Nederlandse schrijvers zo zwaar. Het ging over de Tweede Wereldoorlog en het was somber. Toch las ik heel veel, dat heb ik eigenlijk altijd gedaan. Het was de tijd dat Edgar Cairo in opkomst was, dus ik las zijn boeken, en Naipaul, Márquez en James Baldwin.

Schreef je toen zelf ook al?
Ik was thuis de verhalenverteller. Ik kon heel goed verzinnen, als je me één woord gaf, had ik er meteen een verhaal bij. Op een gegeven moment dacht ik: als je verhalen vertelt verdwijnen ze, maar als je ze opschrijft blijven ze. Zo heb ik op mijn eenentwintigste – tijdens de verpleegopleiding – mijn eerste verhaal geschreven. Ik was zo voortvarend om in het telefoonboek de nummers van Astrid Roemer en Edgar Cairo op te zoeken en ben toen bij ze langs geweest. Ze vonden het mooi en Astrid bood aan het naar haar uitgever te sturen, In de Knipscheer. Die waren geïnteresseerd, maar ik moest het wel herschrijven, de karakters uitdiepen. Ik wilde een poging wagen, dus ik zat achter dat pak papier en dacht: tja, karakters uitdiepen? Hoe dan? Dat werd niets.

Gestopt met schrijven?
Ik ben nog wel aan een theaterstuk begonnen. In New York had ik de musical *Evita* gezien, en ik dacht: zou er een Surinaamse equivalent van die vrouw zijn? Toen kwam Maxi Linder ter sprake; ik heb mensen over haar geïnterviewd, en een stuk of dertig pagina's geschreven. Maar – waarom weet ik niet – ik ben er niet mee verder gegaan.

Je stortte je op het make-up vak.
Maar er moest toch iets uit en in 1997 deed ik een schrijfcursus op 't Colofon. We waren met een groep van zo'n tien man. De een had journalistiek gedaan, de ander literatuurwetenschap en ik vertelde dat ik make-up artiest was. Voor iedereen was het meteen duidelijk: ik was een oppervlakkig modetypje. We moesten elkaars werk beoordelen en niemand was geïnteresseerd in mijn mening. Er werd niet eens naar me geluisterd en de docent, Nico Dros, zei er niets van. Toen kregen we de opdracht om vanuit het perspectief van de andere sekse te schrijven en ik dacht aan Maxi Linder. Bij de bespreking zei de leraar: 'Dit verhaal spatte van de pagina's af. Ik moest twee keer kijken of dit stuk wel van jou was, Clark. Je hebt me verrast. Ga hier iets mee doen in de vakantie.'

Wat je deed.
Ja, ik schreef meteen een synopsis en kreeg op basis daarvan in *no time* een contract aangeboden bij uitgeverij Vassalucci. Op een gegeven moment was de vakantie voorbij en ik dacht: ik hoef niet meer naar school, ik heb al een contract. Maar nee, wacht eens – wraak is zoet – ik ga wel! Iedereen vertelde wat hij de afgelopen tijd gedaan had. Er was ook een meisje, dat zichzelf heel geweldig vond, dat vertelde: 'Ja, er zijn bij mij mooie dingen gebeurd.' Ze had werk naar een schrijver gestuurd en die vond dat ze door moest gaan. Ik dacht: *been there, done that …Ages ago!* Uiteindelijk vroeg Nico mij hoe het was afgelopen met mijn verhaal over die Surinaamse prostituee. Ik zei: 'Bij mij zijn ook hele mooie dingen gebeurd.' En ik vertelde dat ik een contract had.

Ha ha.
Iedereen was een beetje van streek. Dat meisje dat zo geweldig was heb ik nog wel een keer gezien. Terwijl ik over de rode loper liep naar het boekenbal, zag ik haar staan in het publiek.

•••

FOTO GIPHART ERIC VAN DEN ELSEN
FOTO NATTER HANS DE KORT

RONALD GIPHART EN BERT NATTER

Waren we echt zo goed?

Ronald Giphart (1965) en Bert Natter (1968) ontmoetten elkaar op het Baarnsch Lyceum en raakten bevriend, met dank aan de literatuur. 'We hadden een "periodiek systeem der schrijvers" en dachten: we gaan de hele literatuur in kaart brengen.' Of ze voor de diverse leraren Nederlands de gedroomde leerlingen waren, valt te bezien. 'Ons doel was: we willen meer van literatuur weten dan onze leraar.' Ronald schrijft na de eersteling *Ik ook van jou* verder aan zijn oeuvre. Bert – oud-uitgever en journalist – werkt aan zijn debuutroman *Begeerte heeft ons aangeraakt.*

Ronald We zaten op het Baarnsch Lyceum, een hele rechtse school met kakkers en een paar skinheads. Bert droeg kistjes en had heel kort haar, waardoor ik er automatisch van uit ging dat hij ultrarechts was. Dus ik zei: 'Smerige fascist!'
Bert Ik was toen nog een kop kleiner dan hij.
Ronald Ja, dus dat kon ik makkelijk roepen. En hij zei: 'Ik ben geen smerige fascist, ik ben een smerige communist!' Nou, dat was heel bijzonder op die school en we hadden toen net een alternatieve schoolkrant opgericht: de *Uitlaat.* Dus ik vroeg of hij dan ook bij de *Uitlaat* wilde. Bert kwam langs op de redactieruimte en sindsdien zijn we beste vrienden. Nog steeds.

Jullie zaten niet bij elkaar in de klas. Hadden jullie wel een gemeenschappelijke leraar Nederlands?
Bert Nee, maar we hebben ze wel allemaal gehad. Van Bueren bijvoorbeeld.
Ronald Van Bueren is mijn man! Hij was het die het literaire vuur in mij wist los te branden. Zijn eerste les was: 'Jongens, we hebben een lesboek, maar daar ga ik niet uit lesgeven. Mijn methode is, dat ik jullie ga vertellen over de boeken die ik goed vind en jullie gaan vertellen over de boeken die jullie gelezen hebben en goed vinden. En dat is het enige wat we gaan doen: elkaar vertellen over de boeken die we gelezen hebben. En bij een mondeling kan je geen onvoldoende halen. Als ik weet dat jullie het boek hebben gelezen, dan vind ik het goed.' En zo kreeg hij de meest verstokte niet-lezers aan het lezen. Want iedereen werd uitgedaagd. Zo was er een jongeman die een bouquetreeks boekje had gelezen, om hem te testen. Van Bueren ging er heel serieus op in: 'Nou, dan gaan we doornemen wat daar goed en bijzonder aan is.' En hij kon natuurlijk aan de hand van de bouquetreeks de literatuurgeschiedenis uitleggen. Slim.

En de anderen?
Bert Ze waren allemaal wel aardig.
Ronald Maar bijvoorbeeld meneer Booy was er een van de oude stempel. Vond ik toen. Kijk, Bert en ik hebben samen de literatuur ontdekt. Op mijn slaapkamer hadden we een 'periodiek systeem der schrijvers'. We hadden bedacht: we gaan de hele literatuur in kaart brengen. We hadden een heel kaartsysteem van schrijvers die verwantschap met elkaar vertoonden, dachten wij. En Bert was een sterk bewonderaar van Cees Nooteboom en Jeroen Brouwers en ik was een bewonderaar van Maarten 't Hart en Jan Siebelink.
Bert Pff…
Ronald Ja, het is toch niet te geloven. En dan verdedigden we die schrijvers tegenover elkaar. Ons doel was: we willen meer van literatuur weten dan onze leraar Nederlands. En in

1984 hebben we dat bereikt, ergens op een middag.
Bert Toen ging ik van school en schreef Booy op het bord: *Voor Bert die mij altijd een boek vóór bleef.* Ik zette dan ook een boek op mijn lijst voor het mondeling, *De pupil* van Harry Mulisch, dat nog niet eens verschenen was. Het was alleen nog maar aangekondigd. Maar de leraren waren wel sportief: toen ik drie boeken van Brouwers op mijn lijst zette, probeerden ze die wel te lezen, in elk geval één.

Voor Ronald was het Van Bueren en wie was voor jou de belangrijkste leraar?
Bert Eerder Ronald, denk ik. Die was belangrijker dan die leraren.
Ronald Maar jij had De Wijs. Dat was een lieve man, maar geen beste leraar.
Bert Het is zo'n aardige man! Ik kom hem wel eens tegen. Dan staat hij hier bij de boekhandel: 'Er is een nieuwe Van der Heijden uit, hè!' Dat is dan net twee dagen uit en hij gaat het kopen. Er zit een wereld achter die mensen. Zoals meneer Borst, die verzamelt oude boeken. Nou, ik heb die verzameling van hem gezien en dat is werkelijk ongelofelijk! Die man ging dus nadat hij les had gegeven naar veilingen in Leiden en in Amsterdam naar antiquariaten. Terwijl, voor ons was zo'n leraar alleen maar wat hij op school was.
Ronald Die had toch niet een leven? Dat was geen levend mens, dat was een pratend decorstuk. Nu was Borst een ander verhaal, want hij en Bus – dat was de muziekleraar, die ook Nederlands op de mavo gaf – dat waren gezworen vrienden. En die deden de werkweek, het theater, de toneelstukken. Dat waren de creatieve mannen. Bus was ook de begeleider van de officiële schoolkrant, de *Animo*. Daar zijn wij uiteindelijk van de *Uitlaat* naar overgestapt. Ja, Borst en Bus waren wel zéér speciale leraren.

Zoals jullie speciale leerlingen waren.
Ronald We waren van een vervelend getalenteerde generatie.

Jean Marc van Tol – nu bekend als maker van *Fokke & Sukke* – was de derde in ons driemanschap en er waren nog wat andere zeer getalenteerde jongens. We gingen bijvoorbeeld met een groepje naar het lerarentoneel. Nou, wij speelden allemaal ook toneel en we vonden het een aanfluiting! Slecht en amateuristisch!
Bert Ik heb het later eens gevraagd aan meneer Van Bueren: 'Kijk, wij vonden onszelf op school zo ontzettend goed, waren we nou ook echt zo goed?' En hij zei: 'Zo ontzettend goed zijn kinderen op school niet, maar sommigen hebben talent. Maar jullie generatie, zo is het daarvoor nooit geweest en daarna ook niet.'
Ronald Het kwam allemaal bij elkaar. Wij deden aan schoolwedstrijden mee, met toneel, en dat wonnen we steevast. Schrijfwedstrijden wonnen we, eloquentie… Ja, we waren ook heel erg *eager*. We hadden heel veel plannen en deden van alles.
Bert Het is ook een soort ijkpunt voor succes geworden. Succes is de hele aula van het Baarnsch Lyceum die aan het lachen is. Om een grap die jij hebt gemaakt.
Ronald We gingen de schrijver uithangen. We leerden gedichten uit ons hoofd: Geerten Gossaert…
Ronald & Bert unisono:
In het midden van mei, als de nachtegaals zingen,
En de avondglans huwt aan den morgenschen schijn,
Als de schuchtere geur van de late seringen
Zich mengt met den geur van de vroege jasmijn,

Toen hoorde ik uw lippen de woorden ontglippen:
(Ik was maar een knaap en gij waart nog een kind)
Hoe wrang is de smaak van verminnende lippen
Zoo het innig verlangen der ziel niet bemint!

Ronald Dat vonden we heel stoer. We hoopten dat dan meisjes in de rij zouden staan om door ons ontmaagd te worden.
Bert Dat viel tegen.

Willem-Alexander zat bij jullie op school. Wie had hij als docent Nederlands?
Ronald Dat weet ik eigenlijk niet, want Alex zat in een parallelklas. Ik denk mevrouw Van Vessum. Maar hij heeft maar een jaar bij ons gezeten, want hij verhuisde naar Den Haag.
Bert Ik hoorde dat er op een gegeven moment bij Latijn op het bord stond: lex is rex, dus: wet is koning. Alexander zei: 'Mag ik daar iets aan toevoegen?' En hij schreef er de letter A vóór: Alex is rex: Alex is koning.
Ronald Mooi.

Over lotsbestemming gesproken: hebben jullie ooit getwijfeld of je de literatuur in zou gaan?
Ronald Nee, ik niet. Wij allebei niet.
Bert Nee.
Ronald We doken steeds dieper de literatuur in. We woonden later in hetzelfde studentenhuis. We hadden ook een grenzeloze minachting voor iedereen zich niet met literatuur bezighield.
Bert We waren wel vervelend samen.
Ronald Heel vervelend. Maar dat was de tijd dat we iedere dag een boek lazen. Iedere dag één! We discussieerden alléén maar over literatuur. Bert maakte er een sport van om meer van de boeken van een schrijver te weten dan de schrijver zelf. Hij heeft ooit Geerten Meijsing betrapt op een fout.
Bert Siebelink lazen we integraal en Hermans, Reve, Maarten 't Hart.
Ronald Wij hebben ook jarenlang geen televisie gehad, dat vonden we maar onzin en tijdverspilling. Op een gegeven moment is Bert door de knieën gegaan en heeft op zijn slaapkamer in het studentenhuis een tv genomen. Daar is het verval misschien bij ons ook wel begonnen.
Bert Toen gingen we samen televisiekijken.
Ronald En toen was er ook al niks op!

•••

FOTO'S JÖRGEN KOOPMANSCHAP

MAREN STOFFELS EN ANNEMARIE KROON

Grunberg, Giphart? Nee, nooit gelezen

Maren Stoffels (1988) schreef vóór haar debuut *Dreadlocks & Lippenstift* al zo'n vijftien boekjes. Tot de selecte lezerskring behoorde haar lerares Nederlands, Annemarie Kroon, die de manuscripten – meestal – nakeek en met haar besprak. Maren vindt dat ze het getroffen heeft met al haar docenten Nederlands. Wel had ze grote moeite met de verplichte literatuur. 'Ik ben gewoon van de kinderboeken.' In de meest recente, *Sproetenliefde,* is de hoofdpersoon Amber 'hopeloos verliefd', op haar leraar Nederlands.

Ik ben begonnen met schrijven op de basisschool, ik was negen jaar. Toen er een meester weg ging, deed ik hem een van mijn handgeschreven boekjes cadeau. Hij las het en zei: 'Hier moet je wel iets mee gaan doen.' Maar ja, ik was twaalf en dacht: het zal wel. Dat gaat heus niet gebeuren.

Je schreef die boekjes niet omdat je schrijfster wilde worden?
Nee, ik wilde CliniClown worden, daar was ik echt mee bezig. Pas in de tweede klas bedacht ik dat schrijfster misschien wel beter bij me zou passen. Op het Montessori Lyceum kregen we

vier schrijfopdrachten per jaar. Bij de creatieve opdracht begon de hele klas altijd te zuchten en steunen, terwijl ik hem dan dezelfde middag al af had en dacht: ik wil er nóg wel een. En dan kreeg ik de opdracht terug met drie dubbel plus, en mijn lerares, Annemarie Kroon, zei: 'Je hebt echt talent.'

Hield je ook een dagboek bij?
Nee, aan dagboeken heb ik altijd een hekel gehad. Saai. Ik weet toch zelf wel wat ik meegemaakt heb? Ik vond het veel leuker om iets te bedenken.

Hield je naast schrijven ook van lezen?
De eerste drie jaar – toen zat ik bij Annemarie – mocht je nog jeugdboeken lezen en daar was ik helemaal weg van. Ik vond het ook heel leuk om dingen op te zoeken over de schrijver en daar verslagen van te maken. Maar in de vierde klas stapte je ineens over naar de meest zware literatuur die er is, als *De aanslag* en *De donkere kamer van Damokles*. Dat trok me helemaal niet. En de creatieve schrijfopdrachten waren ook over, we moesten dingen als een sollicitatiebrief schrijven. Hoeveel creativiteit kun je daarin kwijt? Dat is in principe gewoon regeltjes overnemen. Het jaar daarop kreeg ik Rob Bindels als leraar. Hij wist alles, ik had het idee dat hij alle boeken in Nederland gelezen had. Ik kwam een keer bij hem thuis en dat was één grote boekenwand. Hij vertelde ook heel veel over literatuur en over de *Max Havelaar*. Ik vond het nog steeds niet echt interessant, maar ik vond hém fascinerend. Hij ging jammer genoeg weg, maar toen kregen we een hele vlotte jongedame: Nathalie. Zij snapte veel meer van mijn passie voor kinderboeken.

Je had de overstap naar de volwassen literatuur nog niet gemaakt?
Nee, nog steeds niet. Grunberg, Giphart? Nee, nooit gelezen. Ooit een stukje, maar dat soort literatuur voelt meer als huiswerk. Misschien dat ik het over een paar jaar leuk ga vinden. Ik ben gewoon echt van de kinderboeken, ook om te lezen.

En om te schrijven?
Vóór mijn debuut heb ik wel vijftien boeken geschreven. Dus vanaf mijn negende tot aan mijn vijftiende. Het is echt niet uit de lucht komen vallen. Heel veel mensen denken, je debuut is je eerste boek, maar dat is dus niet zo.

Liet je al die boekjes aan je lerares Nederlands lezen?
Ja, Annemarie las ze altijd. En mijn debuut heb ik ook aan Rob Bindels laten lezen, die zag weer andere dingen dan de uitgever. Hij las niet op inhoud, maar op stijl. En toen *Dreadlocks & Lippenstift* uiteindelijk uitkwam, zat ik bij Nathalie. Maar Annemarie was wel echt mijn lievelingsdocent. Ik spreek haar ook nog regelmatig. Ze vindt het natuurlijk helemaal geweldig dat ik zo ver ben gekomen. En soms vraagt ze me om voor te komen lezen op mijn oude school.

Wat is jouw publiek?
Ja, meisjes. Dat merk ik altijd op de scholen waar ik kom. De jongens hebben dan: wat komt zij hier doen? O, meidenboeken, die lees ik niet, ik hou niet van lezen. Maar ik ben niet echt een meisjesmeisje – ik heb een oudere broer en ik heb op voetbal en drumles gezeten, dus ik ben niet zo'n tutje – en als ik dan begin te vertellen, vinden ze het wel leuk. Maar over het algemeen zijn het meisjes. Ik was laatst op de Tinadag, daar waren wel 8000 meisjes, ik heb minstens 1000 handtekeningen gezet.

De meesten gaan er lekker voor zitten

Annemarie Kroon (1957) werd in 1976 op de Vrije Universiteit in Amsterdam gepláátst: er was een plaatsingscommissie voor Nederlandse taal- en letterkunde, zo veel belangstelling was er voor de studie. Ze houdt erg van de creatieve opdrachten, al is het veel leeswerk, ook zónder een leerling als Maren Stoffels, die het ene na het andere manuscript produceerde. Annemarie zit op een leesclub 'om scherp te blijven' en gelooft in voorlezen.

Het leuke van Montessori-onderwijs vind ik de creatieve opdrachten. Zodat Nederlands niet alleen spelling of grammatica is, maar dat er – vooral in de onderbouw – ruimte is om een spannend verhaal te schrijven, iets over jezelf, of je familie. Daardoor krijg ik heel vaak heel aardige dingen van de kinderen te lezen. We willen ook graag dat er per kind wat schrijfproducten zijn: als er talent is, kunnen we dat een beetje ontwikkelen.

Hoe ging dat met Maren?
Bij Maren ontdekte ik al snel dat ze ontzettend van verhalen schrijven hield, heel erg. Ze vielen op. Nou, dan lees je er eens eentje voor in de klas. Wanneer je goede verhalen voorleest, is dat voor de andere kinderen ook leuk: wow, is dat geschreven door iemand uit onze eigen klas? Ik lees altijd anoniem voor, want sommige kinderen hebben er moeite mee. Dus ik zeg: 'Ik lees alles voor wat ik wil, maar ik noem er geen naam bij.' Dan zijn er wel die trots zeggen: 'Dat heb ik geschreven!' Maar er zijn ook kinderen die héél stil blijven en het compliment in hun eentje tot zich nemen.

Je las ook de boekjes die Maren schreef?
Ze vertelde me dat ze aan een boek bezig was. Zo af en toe zeggen kinderen zoiets, maar Maren kwam even later ook echt met een stapel papier aan. Ik las het en haalde de stijlfouten eruit. Ik maakte ook wel inhoudelijke opmerkingen als: 'Kijk,

deze meisjes zitten hier in de bus, maar ze stappen nooit uit.'
Ik heb ook wel eens een steek laten vallen, al geloof ik niet dat Maren me dat kwalijk neemt. Maar ik heb altijd heel veel nakijkwerk, juist omdat we zoveel schrijfopdrachten geven, dus het moest tussendoor. Maren moest daarom vrij lang wachten voor ze zo'n manuscript weer terugkreeg, maar dan bespraken we het samen uitgebreid. En meteen kwam ze alweer met het volgende. Ik weet dat ik een keer een manuscript heel lang in mijn tas heb laten zitten. Maren zei: 'Ik wil het nu echt terug,' want ze wilde er iets mee doen. Toen heb ik het een keertje niet nagekeken. Inmiddels stuurde ze al dingen naar de uitgeverij. En ze zocht ook contact met andere schrijvers van kinderboeken.
Van literatuur voor volwassenen wil ze nog steeds niets weten. Boeken van volwassenen zitten natuurlijk vol bitterheid en teleurstelling, zoals het leven is. Misschien wil ze de wereld zoals zij hem beschrijft héél laten. Haar fans zijn elf, twaalf jaar, allemaal meisjes.

Lezen jongens en meisjes niet dezelfde boeken?
Er zijn grote verschillen. Meisjes houden heel erg van realistische boeken, probleemboeken als die van Francine Oomen, Carry Slee en Maren. Ze houden van herkenbare situaties en verhalen over hun eigen wereld. Jongens maken toch vaak een uitstapje naar de fantasiewereld: *Harry Potter*, *In de ban van de ring* en van die vampierverhalen. Ja, het is opvallend hoeveel dat verschilt.

En wanneer ze literatuur gaan lezen?
We dwingen ze in de derde die stap te zetten. Ik heb collega's die vinden dat je dan geen jeugdboeken meer mag lezen. Ik heb medelijden met sommige kinderen, dus bij ons mogen er, van de vier, twee nog jeugdboeken zijn. We hebben ook een soort tussenlijst gemaakt, van meer toegankelijke boeken. Zoals *Het gouden ei* van Tim Krabbé, dat vinden ze lekker spannend. En ook nog steeds *Het bittere kruid* van Marga Minco. Ik merk dat een aantal kinderen in de derde denken: hè hè, eindelijk!

Die willen er bij horen, bij de wereld van de volwassenen. En sommigen zijn er nog niet aan toe. Die vinden het vreselijk als een boek geen goed einde heeft, of – nog erger – een ópen einde! En dan zijn er de kinderen die best van lezen houden, maar dan moeten ze in de bovenbouw een boekverslag en een verwerkingsopdracht maken en daarna komt het terug op hun mondeling. Zo zit er aan dat boek zoveel zwaars vast, dat het lezen ze tegen wordt gemaakt. Dat vind ik een lastig dilemma.

Hoe probeer je dat op te lossen?
Ik ben dol op boeken presenteren voor de klas: stukjes uitzoeken die spannend zijn. En soms – het kan een boek ook ernstig bederven – iets van de film. Als je uit *De tweeling* een mooi fragment laat zien, nou, dan maak je reclame voor het boek. Maar de kern is: fragmenten voorlezen. En het boek meenemen, het laten zien, over de schrijver vertellen en een mooi fragment uitkiezen. Je moet telkens iets anders nemen, voor elk wat wils. Iets min of meer autobiografisch, iets wat in oorlogstijd speelt of juist nu, van alles en nog wat. Ik heb gehoord dat leraren Nederlands de tijd moeten nemen om voor te lezen. Dat doe ik. Er zijn wel kinderen die denken: hoe lang duurt dit nog, maar de meesten gaan er lekker voor zitten.

•••

FOTO RAPHAËL DRENT

KHALID BOUDOU

Lekker lezen achterin de klas

Khalid Boudou (1974) kreeg op de diverse scholen die hij bezocht alleen 'praktisch Nederlands'. Wat betreft literatuur is hij autodidact. 'Wat ik leerde, leerde ik uit boeken'. Zo vond hij toch zijn eigen weg (*A-tarik*) en debuteerde met *Het Schnitzelparadijs*, dat ook in de bioscoop een hit werd. Met interactieve workshops en als host in een educatieve film maakt hij nu anderen wegwijs in de literatuur.

Ik heb een vreemde schoolcarrière achter de rug. Wij waren eigenlijk de pioniers, als kinderen van de gastarbeiders. Dus ik kwam op de technische school terecht en daar was ik niet op mijn plaats. Daarom verkeerde ik in die tijd in een wat dromerige, nevelige toestand. De materie was voor mij te simpel, waarmee het ook weer te moeilijk was. Aan de andere kant was het wel mooi dat ik altijd achter in de klas lekker kon lezen.

Je was vier toen je hier kwam, dus Nederlands is je tweede taal.
Op de lagere school werden extra lessen gegeven aan nieuwelingen, zoals dat heette – het ging er nog vriendelijk aan toe in die tijd – maar ik weet nog dat ik daar al snel mee kon stoppen, omdat het me makkelijk afging. Dingen als begrijpend lezen en alles wat met taal te maken had, dat ging heel soepel. Wij waren thuis allemaal lid van de bibliotheek. We lazen stripboeken, maar ook veel jeugdliteratuur. *Snuf de hond* van Piet Prins, die reeks over een geweldige herdershond die vele heldenavonturen beleefde, werd door mij en mijn twee broers bij ons op de slaapkamer verslonden.

Deden ze op de technische school iets aan literatuur?
We kregen geen literatuurles, alleen praktisch Nederlands. Ook op het mbo, waar ik daarna naar toe ging, dat was eigenlijk nog steeds een ontsnappingsroute. En ik klom op naar hbo. Maar ondertussen maakte ik met jongeren in Tiel een eigen blad. Er liep een project: Integratie Marokkaanse Jongeren Tiel, en daar was een blad aan gekoppeld, *A-tarik* (de weg). Het was een brutaal jongerenmagazine, vergelijkbaar met *Spunk*. We schreven met een groepje dat hele blad vol, en we waren op dat gebied de eersten die het Marokkaans-Nederlandse geluid lieten horen. Ik schreef muziekrecensies, verhalen en begon er ook met poëzie. En iedereen vond: 'Hé, je schrijft best wel leuk, daar moet je meer mee doen.' Dat hoorde ik vaak, want dat blad ging van hand tot hand. Marokkaanse jongeren uit het hele land lazen het.

Hoe heb je leren schrijven?
Ik had een heel krachtige verbeelding. Bovendien zat ik altijd maar achterin de klas te lezen, te schrijven, te kliederen. Mijn hele schrift stond vol met krankzinnige verhalen en tekeningen. Op de een of ander manier heb je er aanleg voor, je begint gewoon. Ja, ik heb het allemaal zelf moeten doen, heel autodidactisch. Wat ik leerde, leerde ik uit boeken, van Salinger en Bukowski. Dat waren de boeken die ik mooi vond. Door die schrijvers werd ik geprikkeld om mijn gedachten om te zetten in verhalen. Op een gegeven moment stond er een advertentie in ons blad: een oproep voor jongeren om mee te doen aan de El Hizjra Literatuurprijs en iemand zei: 'Waarom doe je zelf niet mee?' Toen stuurde ik 'De stemmendans' in, een heel grappig verhaal. En ik won.

En nu ben je schrijver en bezoek je scholen.
Ja, ik doe leuke dingen met die kinderen. We schrijven samen een kort script en ik leer ze over technieken die in de Amerikaanse filmindustrie worden gebruikt om het verhaal op te

bouwen en een spanningsboog te creëren. Die wetten gelden ook voor boeken. Ik denk dat er steeds meer raakvlakken komen tussen woord en beeld. Zo deed ik het *School Project*: met een cabaretier, schrijver en acteur gaven we praktische en soms theoretische workshops. We behandelden dingen als: hoe denkt een echte schrijver? Als hij beschrijft hoe een bloem ruikt, hoe denkt hij daar over na?

Allemaal op eigen ervaring gebaseerd?
Dat niet alleen. Met de stichting Schrijvers School Samenleving heb ik een filmpje opgenomen, waarin ik optreed als een soort *host*. We laten zien hoe boeken worden gemaakt, zo volgen we Francine Oomen die haar laatste roman net heeft ingeleverd. En we kijken naar het hele proces: hoe denkt een schrijver, waarom schrijft hij bepaalde dingen en ga zo maar verder. We zijn naar een drukkerij geweest en naar het Centraal Boekhuis, dus alle facetten van het schrijfproces en het maken van een boek komen aan de orde.

Wat leuk dat je zelf nooit literatuuronderwijs hebt gehad en het nu zelf wel geeft.
Ik denk dat mensen daarom ook vinden dat ik een frisse manier heb. Ik ben vrij naïef, misschien is dat het wel. Omdat ik geen literatuuronderwijs heb gehad, heb ik geen blok aan mijn been. Als ik op een school kom, is mijn enige zorg dat ik contact met die gastjes moet krijgen. Want die komen het lokaal in met een houding van: wat moet je nou weer?

•••

FOTO MARK KOHN

MANON UPHOFF

De gesel ging erover

Manon Uphoff (1962) hield aan de ene leraar Nederlands een klein jeugdtrauma over, een ander opende perspectieven. Toen ze zelf Nederlands – als tweede taal – doceerde, leerde ze veel van haar zeer internationale leerlingen, zoals 'wat taal eigenlijk is'. Manon debuteerde met de verhalenbundel *Begeerte*, ze werkt momenteel aan de roman *De spelers*.

Ik las álles. Mijn ouders hadden niet veel boeken: één plank, maar daar stond dan wel wereldliteratuur op. Dat waren vooral de Russen en ik plukte op mijn negende al boeken van de plank, niet dat ik volledig kon doorgronden wat ik las, maar ik las het wel. Ik had een enorme leeshonger. Ik las ook gewone meisjes- en jongensboeken en stripboeken, maar het was vrij snel duidelijk dat literatuur mij echt ráákte.

Je docent Nederlands was vast blij met je.
Ik heb er heel veel gehad, want mijn middelbare schooltijd was vrij verbrokkeld. Ik heb eerst in Utrecht op het Bonifatius College gezeten en de docent die me het best bijstaat had ik in het tweede jaar; hij was een vrij strenge man. Mijn eerste opstel bij hem was een verhaal over een echtpaar dat een verschrikkelijke ruzie kreeg. Er werd een klok die ze al jaren hadden stuk gegooid en het eindigde er heel symbolisch mee dat hij voorgoed kapot was. Ik weet dat nog omdat ik er een negen voor kreeg en ik mocht het voorlezen. Ik was enorm gestreeld. Maanden later moesten we weer een opstel maken en ik was zo bang dat ik niet meer aan de hoge verwachtingen kon voldoen, dat ik half iets overgeschreven heb uit de *Readers Digest*. Dat ging goed en ook dit opstel werd uitgekozen. Tot een jongen uit de klas erach-

ter kwam: zij hadden thuis ook de *Readers Digest*. En toen heb ik zó'n verschrikkelijke donderpreek gehad. Ook het geloof dat het eerste opstel wel van mij was, was verdwenen. Ik werd afgeschilderd als een verschrikkelijke leugenaar: de gesel ging erover. Het is nooit meer goed gekomen met die leraar. En ik heb nog heel lang daarna het gevoel gehouden dat ik een bedriegster was en niet te vertrouwen. Ik heb nooit meer iets overgeschreven. Ja, een jeugdtraumaatje…

Dus wel prettig dat je een nieuwe start kon maken.
Ja, in Nieuwegein, daar zat ik op het Cals College. In havo 4 kreeg ik een docent die in de ban van Tolkien was. Totaal en volledig. Hij had zijn zonen zelfs Frodo en Bilbo genoemd. Wij als leerlingen vonden dat bizar, maar hij was wel zo'n leraar die ons bij zich thuis uitnodigde. Ik weet nog goed: hij had van die grenen boekenkasten over de gehele wand en dat was de eerste keer dat ik bij iemand thuis zo verschrikkelijk veel boeken zag. Zo veel dat het de kamer eigenlijk vulde. En ik besefte dat dat kon! Dat je ook zo je bestaan kon inrichten.

Jaren later gaf je zelf Nederlandse les.
Dat was Nederlands voor anderstaligen, op het roc in Utrecht. Op het moment dat ik begon, bestond tweede taal onderwijs al wel, maar de *knowhow* betrof vooral lager opgeleide gastarbeiders die hier al woonden, het was bijspijkernederlands. Maar in mijn begintijd kwam juist de grote vluchtelingenstroom op gang. Uit heel voormalig Joegoslavië, Somalië, Ivoorkust, Rwanda, overal waar brandhaarden waren. Ook het voormalig Oostblok kwam deze kant op; het was dé grote immigratiegolf. Ik kreeg hoog opgeleide vluchtelingen in de klas die zich in een korte tijd de taal eigen probeerden te maken, zodat die mensen hier een studie konden beginnen, een baan konden vinden en dergelijke. Het waren heel veel verschillende nationaliteiten en goed lesmateriaal was er niet, dat moesten we opnieuw uitvinden. Het was pionieren en heel hard werken.

Wat is je bijgebleven?
Hoeveel het mij heeft geleerd. Wat taal eigenlijk is en hoe ongelofelijk diep het verbonden is met wie we zijn. En dat écht goed een taal leren wezenlijk het aannemen van een andere identiteit is. Dat je die stap moet kunnen zetten, dat je anders een taal ook niet kán leren. Wat ik ook zag, was hoe vreselijk het is als je een denker bent, een intelligent mens die gewend is zich goed uit te drukken en je kan dat ineens niet meer. Je had mensen die flipten. Ik had een Russisch artsenechtpaar en die man draaide helemaal door. De vrouwen lukte het vreemd genoeg toch vaak wel – die bloeiden zelfs op – maar de mannen hadden een positie gehad en waren in één klap alles kwijt.

Deed je wel eens iets met literatuur?
Wat ik nooit deed was: pak dit of dat boek er eens bij, dan gaan we die passage lezen. Dat was toch te hoog gegrepen. Maar ik heb heel veel verteld, over boeken die ik goed vond. En ik vertelde over schrijvers als Wolkers, om ze uit te leggen waar dat directe in het Nederlands voor stond.

•••

FOTO'S JÖRGEN KOOPMANSCHAP

TOMAS LIESKE EN MARTIJN NICOLAAS

Ik ging niet op mijn hurken zitten

Tomas Lieske (pseudoniem van Ton van Drunen, 1943) herinnert zich niet één naam meer van zijn docenten Nederlands. 'Je ontwikkelde je eigen literaire smaak.' Hij ging Nederlands studeren om schrijver te worden, maar vond het lesgeven lange tijd toch 'verschrikkelijk leuk'. Hij gaf Nederlands aan het Montessori Lyceum in Den Haag. Tomas debuteerde met de bundel *De ijsgeneraals*, gedichten; die kon hij in zijn vrije tijd schrijven. Maar de eerste roman kondigde het einde van zijn docentschap aan.

In mijn jeugd had je aan de ene kant de school en aan de andere kant ontwikkelde je je eigen smaak. Daar hoorden literatuur en lezen bij, je ging je eigen boeken kopen, boeken ontdekken die je interessant vond. Toen ik een jaar of zeventien was, begon ik gedichtenbundels te kopen: Nijhoffs *Nieuwe gedichten* en *Een winter aan zee* van Roland Holst.

Aanbevolen door een docent?
Nee, gedichten lezen hoorde tot een bezigheid die je met een paar vrienden deed en dat was iets! Het had meer van een geheim genootschap waarin je je bezighield met iets geheimzinnigs als poëzie, dan dat het iets te maken had met school.

Toch ging je Nederlands studeren.
Ja, vanuit de behoefte om iets te gaan doen met literatuur – zeg maar schrijver te worden – en vanuit de wanhoop: hoe doe je dat? Je begint met die wens, maar je bént geen schrijver. En je weet ook niet hoe je het moet worden. Die wens is al oud, ik was achttien en toen wist ik: ik wil iets worden, dat kan ik niet leren en ik kan me er nergens voor opgeven. Dus ik ben gaan zoeken naar een mogelijkheid en dacht die te vinden bij de studie Nederlands. Achteraf had ik net zo goed wiskunde kunnen gaan studeren, of biologie. Dat was misschien slimmer geweest, maar ik heb wel leren lezen.

En wat was je voor leraar?
Het eerste jaar was het een heel klein baantje. Ik weet dat ik toen een aantal dingen heb gedaan waarvan ik dacht: ik geloof niet dat dat handig is. Dus ik heb dat jaar gebruikt – en daar gaven ze me ook de kans toe – om te leren. Het is een kwestie van *feeling* dat je weet: het is onhandig om niet consequent te zijn, maar het is ook onhandig om al te consequent te zijn. En het is prettig wanneer je durft te laten zien dat je niet al te zeker bent op alle punten, dat je soms ook twijfelt, maar dat je in ieder geval voor je vak garant staat. In die tijd heb ik mijn stijl ontwikkeld. Vanaf dat moment is het vrij gemakkelijk gegaan. En ik heb het verschrikkelijk leuk gevonden.

Wat was jouw methode van literatuuronderwijs?
Ik hechtte aan een niet erg gedetailleerde, maar toch wel vrij vergaande, overzichtslijn hoe literatuur ontstaan is en in de loop van de tijd gegroeid. Dus ik gaf middeleeuwse literatuur, renaissance, romantiek. Met zo veel mogelijk hulpmiddelen, zoals dia's en ik vertelde veel over wat voor tijd het was. Ook daarin probeerde ik duidelijk te maken waarom ik bepaalde dingen mooi en goed vond en te tonen dat ik het een belangrijk iets vond. Ik gaf voorbeelden en dat waren geen misselijke. Bij mijn afscheid zei m'n collega Peter van Schie dat hij mij

zo'n vreemde leraar vond, omdat ik de *Minnebrieven* van Multatuli met kinderen van de derde en vierde klas deed. Ik ging niet op mijn hurken zitten.

Je zat ook met je leerlingen in de kroeg?
Achteraf heb ik me er wel eens over verbaasd. Kijk, de jaren zeventig was een makkelijke tijd. Alles kon. En ik deed toen met een kleine groep toneel; dat kan alleen maar op basis van vriendschappelijkheid. Om tien uur, als we klaar waren met repeteren, was het: naar de kroeg. Dan zaten we daar met die kinderen, tot twaalf uur, half een. De kroegbaas vond dat ook prima. Maar ik geloof niet dat je dat tegenwoordig moet flikken. Een van die leerlingen, Erik Lindner – inmiddels dichter – was 13 jaar! Dat is veranderd en misschien is dat ook wel goed. Die sfeer is er nu niet meer. Hoe dat komt weet ik ook niet, maar er is nu een nieuwe mentaliteit.

Je vrouw geeft nog steeds Nederlands. Hebben jullie het nog wel eens over onderwijs?
Dat vindt ze niet al te prettig, omdat ik met ideeën aankom van twintig jaar geleden. Ik heb het achter me gelaten. De school is veranderd. Zelfs het Montessori Lyceum heeft zwarte leerlingen gekregen, zo'n beetje als laatste in Nederland. In 1970 had je vijftien leerlingen in de klas, nu eenendertig! Dat vind ik niet meer te behappen. Dan hoop je dat er tien ziek zijn!

Stopte je omdat het schrijverschap in conflict kwam met je baan als leraar?
Ja, ik ben gestopt toen ik echt ging schrijven. Niet voor de poëzie, want dat kan je in je vrije tijd doen, maar voor het schrijven van verhalen, langere teksten. Alle enthousiasme om met de leerlingen nog bijzondere dingen te doen verdween. In mijn geval zat het elkaar in de weg. Als je gaat schrijven, gaat de leraar in je dood.

De tekst gaf zich niet prijs

Martijn Nicolaas (1970) werd door zijn dierenliefde een Anton Koolhaaskenner, gestimuleerd door leraar Peter van Schie. Hij kreeg ook Nederlands van Ton van Drunen, de latere schrijver Tomas Lieske, die hem uit de droom hielp. Eenmaal zelf voor de klas, probeerde hij zijn leerlingen vooral aan het lezen te krijgen, wat niet áltijd lukte. Martijn was leerling en leraar aan het Montessori Lyceum in Den Haag. Aan leesbevordering doet hij nog steeds, nu als projectleider bij Stichting Lezen.

Op het moment dat ik literatuur moest gaan lezen, nam de leraar me mee naar de bibliotheek. Daar gingen we voor de kast staan, en hij vroeg waar ik van hield. 'Van dieren,' zei ik, want ik was vroeger een echte dierenvriend. 'Dan ga je Anton Koolhaas lezen,' zei hij en gaf me *Vleugels voor een rat*, een verhalenbundel. Dat was de eerste keer dat ik echt literatuur voor volwassenen las. Het eerste verhaal ging, geloof ik, over een kuikentje dat uit het ei kwam en ik begreep er helemaal niets van.

Zag je dat literatuur verschilde met wat je daarvoor las?
Ja, door de stijl. Dat had ik niet van de leraar, Peter van Schie, ik merkte het zelf. Door de woorden, door de stijl, door de tekst, die gaf zich niet prijs. Bij de jeugdboeken die ik las, was dat wel het geval. Maar nu las ik dus voor het eerst iets waar ik niet in kon komen. Ik móest het wel uitlezen. Maar na dat eerste verhaal ben ik gestopt en heb het boek teruggezet in de kast.

En na die slechte kennismaking?
Misschien was het helemaal niet zo slecht, want daarna heb ik dus alle boeken van Koolhaas gelezen. Uiteindelijk heeft Peter gelijk gekregen met zijn advies: ik heb het hele oeuvre verslonden. Ondanks dat ene verhaal. En in 5 vwo, bij Ton van Drunen, toen we een literair werkstuk moesten maken, heb ik het over Koolhaas gedaan. Ik heb hem zelfs nog een brief gestuurd.

Mijn oma en moeder waren in de Bijenkorf toen Koolhaas daar signeerde, ze vertelden hem over mijn werkstuk en kregen zijn adres. Ik heb hem toen geschreven en gevraagd waarom hij op menselijke personages overgestapt was en wat het verschil met de dierfiguren was. Hij antwoordde dat hij er eigenlijk geen verschil in zag. Dat het allebei levende wezens zijn, die een bepaald soort streven hebben. Dus dat kon ik in mijn werkstuk zetten.

Hield je van schrijfopdrachten?
Meer van opstellen. Dan verzon je gewoon maar een verhaal, dat vond ik erg leuk. Ik had bij Peter ontdekt dat je stijlfiguren kon gebruiken en ik had van hem al een paar g'tjes (van goed) gekregen, dus ik dacht dat ik er goed in was. Maar voor het eerste opstel dat ik voor Ton schreef, kreeg ik een dikke onvoldoende. Dat was omdat ik een droom had naverteld en dat mocht niet. Het is iets wat ik altijd onthouden heb. Eerst was ik heel boos en daarna dacht ik: ik ga je wat laten zien. Achteraf gezien is het wel grappig als je weet dat Ton toen zelf al schreef. Misschien was hij zo streng omdat hij daar zo mee bezig was. Maar dat wisten we toen niet. Hij had nog niet gepubliceerd en had nog niet de overstap naar Tomas Lieske gemaakt. Uiteindelijk werkte het als een uitdaging en heb ik dat jaar geen onvoldoende meer gehaald.

Je studeerde Nederlands en keerde vervolgens als docent naar je school terug.
Ik moest een soort snuffelstage doen en toen ik een stageschool ging uitzoeken stond mijn oude school op de lijst. Ik dacht: leuk. En op de eerste dag dat ik daar was, vroeg Peter me meteen of ik kon invallen. Nee, niet voor Ton, want die was al langer weg. Ik werd meteen voor de leeuwen gegooid, maar ik bofte want ik kreeg een 4 en 5 vwo klas. Die kinderen waren zo schappelijk, meegaand en intelligent. Maar als ik bij een tweede klas mavo terecht was gekomen…

Wat was je voor leraar?
Ik hóóp dat ik een goede docent was, dat ik kinderen aan het lezen heb gekregen en hun smaak heb helpen bepalen. Maar daar kun je naast zitten. Een jongen die helemaal geen zin had in lezen, die dat totaal niet interessant vond, raadde ik een boek van Jules Deelder aan. Ik dacht: een gek boek, een beetje rouwdouwerig, dat vind hij vast leuk. En hij vond het verschríkkelijk, echt geen reet aan. Die kreeg ik dus niet meer aan het lezen. Bij sommigen lukt het niet. Gelukkig bij anderen wel. Dat hoor ik nu nog wel eens, want ik kom echt geregeld leerlingen tegen. Ik vind het altijd leuk ze te zien en ben vaak verbaasd dat het – haast allemaal – zulke lieve, leuke, geïnteresseerde mensen zijn geworden. Onlangs zag ik een meisje dat bij mij in klas niets van boeken wilde weten. Ze vertelde me meteen dat ze enorm aan het lezen was geslagen, door de ECI. Ze was op straat een leuke jongen tegengekomen en die had haar een abonnement aangesmeerd. Beter laat dan nooit.

•••

FOTO RONALD HOEBEN

VONNE VAN DER MEER

Wij liepen van villa naar villa

Vonne van der Meer (1952) heeft goede herinneringen aan meneer Paardekoper, de docent die haar poëzie leerde lezen en haar bij het eindexamen opstellen liet inleveren. Een tijdlang was Vonne regisseur, maar wisselde dat beroep in voor het schrijverschap. Na *Het limonadegevoel en andere verhalen* volgden verhalen en romans, waarvan recent *Take 7*.

Mijn vader ontdekte het lezen tijdens zijn studententijd in Leiden. Hij vertelde dat wanneer de nieuwe Vestdijk uitkwam echt iedereen het er over had. Heb je hem al? Je rende meteen naar de winkel. Mijn moeder heeft het lezen moeten veroveren. Als zij met een boek zat, werd gezegd: 'Ga wat doen.' Dat is mijn moeder nooit vergeten. Ze is haar hele leven een enorme veelvraat gebleven. Wij hadden dan ook allemaal een abonnement op de bibliotheek, er waren veel boeken in huis en ze las vaak en mooi voor.

Dus daar had je geen leraar Nederlands voor nodig.
Nee, ik ben door mijn leraar meneer Paardekoper niet aan het lezen geraakt, wél aan het poëzie lezen. Dat is misschien ook wel iets waar je op geattendeerd moet worden. Paardekoper maakte het ook belangrijk. Hij schreef een gedicht – van Judith Herzberg of Campert – op het bord en liet ons er een poosje naar kijken. We moesten het overschrijven in een apart poëzieschrift. En bij het eindexamen golden drie gedichten voor één titel. Nou, dan wilde hij ook wel dat je er echt wat over zei. Dus niet van: 'mooi.' Je moest wezenlijk wat kunnen vertellen: weten waarom een regel afgebroken werd en rijmschema's herkennen.

En schrijven?
Ik herinner me nog de eerste opdracht op Laar en Berg in Laren. Ik zat eerst in Baarn, maar ik was aan mijn rug geopereerd en kon dat eind niet meer fietsen. Vandaar dat ik naar een katholieke school ging, terwijl ik niet katholiek was. Mijn moeder kreeg het na veel gedoe voor elkaar. Er was wel een voorwaarde: 'Ze mag hier op school, maar ze mag zich niet met een katholieke jongen verloven.' Enfin, ik kreeg er voor het eerst een vrije opdracht, je mocht schrijven waarover je wilde. Heerlijk. Tot op dat moment was het altijd: 'Schrijf over je vakantie, of over een schilderij van Vermeer.' En deze meneer Paardekoper zei iets heel aardigs over mijn opstel: 'Dat heeft kwaliteit.' Hij was altijd heel erg formeel, hij noemde ons ook 'mevrouw' en het was altijd: 'U'. Afstandelijk, maar een bevlogen leraar. Zijn lof was natuurlijk een enorme stimulans. Toen we voor ons eindexamen een scriptie moesten schrijven en ik er niet helemaal uit kwam, zei Paardekoper: 'Waarom lever jij je opstellen niet in?' Ik schreef er nog een paar bij, een inleiding en slotwoord en daar mocht ik eindexamen mee doen.

Na de mms ging je een jaar naar een highschool in de VS. Hoe was dat?
Een wereld van verschil. Op Laar en Berg zaten de leerlingen nog in oude villa's, romantische oude Larense huizen waar klaslokalen in zaten. Wij liepen van villa naar villa. Waar het soms een beetje koud en vochtig was, maar het had veel sfeer. Later in de nieuwbouw was het frisser, lichter, ook prettig. Het was allemaal niet zo haastig: je hoefde er pas om negen uur te zijn, om half negen stapte ik op de fiets en kachelde naar school. Als we een tussenuur vrij hadden, gingen we naar het Bonte Paard, dan zaten we gewoon in de kroeg koffie te drinken. En daar zat heel Laren, ook de bloemenkoopman en de gepensioneerde dorpelingen. Dan kom je op zo'n Amerikaanse *highschool* en daar is de scheiding tussen de jeugd en de ouderen enorm groot. Als we 'uit' gingen, was dat naar een hamburgertent waar

alleen jongeren zaten. Een jazzcafé in Kansas city: daar kwam ik niet eens binnen, want ik was nog geen achttien. Het was het andere uiterste. En ik begon er ook al om half acht. Uitzinnig: dat is echt niet gezond, hoor. Ik was bij de eerste lunchploeg ingedeeld; dus ik zat om half elf al in de kantine, achter een hamburger. Dan zat ik dus om half twaalf alweer te slapen.

Lees je vaak voor op scholen?
Meestal geef ik lezingen voor volwassenen in bibliotheken, maar ik kom ook nog een enkele keer op scholen. Het is voor mij wel een verrassing gebleken wat leerlingen mooi vinden. Daar kun je je aardig in vergissen. Ik heb ooit een boek geschreven, *Spookliefde*, met een zestienjarige in de hoofdpersoon. Dus ik dacht: dat zullen ze wel een mooi boek vinden, maar helemaal niet. En als ze *Eilandgasten* op hun lijst zetten, wat heel veel gebeurt, dan kiezen ze als mooiste verhaal dat van een weduwnaar van tachtig die de zee in wil lopen. Hoe kan dat? Het is niet hun ervaringswereld, maar leerlingen pikken de verhalen er uit die ze het meest emotionerend vinden. Mijn debuutverhaal ging over een vroeggeboorte en je zou denken: wat moeten die kinderen daarmee? Maar ze vonden het juist prachtig. Waarom? Omdat het een aangrijpend verhaal is. Jongeren lezen niet om intellectuele redenen: ze willen geraakt worden.

•••

RAOUL DE JONG

Herfstbladeren en rode wijn: dat was literatuur

Raoul de Jong (1984) was het met de literatuurvoorkeuren van zijn leraar Nederlands vaak niet eens. Hij volgde zijn eigen smaak als lezer en als hoofdredacteur van de schoolkrant met een themanummer over 'verhipping'. Hij ging voor online jongerenmagazine *Spunk* schrijven en debuteerde met twee boeken in één jaar: *Stinknegers* en *Het leven is verschrikkulluk*.

Het is nog niet echt lang geleden dat ik op het Erasmiaans Gymnasium zat. Ik herinner het me nog wel, maar mijn docenten Nederlands hebben niet zo'n enorme indruk gemaakt. Met meneer Renes was ik het ook niet echt eens over literatuur.

Vertel?
Ik las *Brandende liefde* van Wolkers en dat vond ik geweldig, maar volgens meneer Renes was dat geen echte literatuur, omdat er geen dubbele bodem in zat. We moesten van hem ook oude recensies lezen, waar dat in stond. Maar ik vond het een heerlijk boek. Ja, het was een beetje irritant dat het bij Nederlands altijd helemaal ging over de achterliggende betekenis en symbolen. Als een boek dát had was het literatuur. En als een boek gewoon leuk was om te lezen, dan had het geen betekenis, vond meneer Renes. Ik kreeg van hem ook maar een zes voor mijn mondeling. Dat beviel me helemaal niet, want ik had wel écht een mening over die boeken en ik had ze ook allemaal écht gelezen. Ik kan er nu nog niet bij, want ik las heel graag en was gepassioneerd over literatuur.

Ook al over schrijven?
Ik kan me wel herinneren dat ik een opstel had geschreven en meneer Overheul – die viel soms bij ons in – tegen de klas zei dat het echt heel goed was. Iets over de spanningsboog of zo, hij was er in elk geval heel erg over te spreken. Meneer Overheul was ook wel een leuke man, die had passie, maar we hadden hem maar af en toe. In die tijd was de schoolkrant een beetje een dooie bedoening geworden – niemand las dat ding meer – en ik werd gevraagd om er nieuw leven in te blazen. Nee, ik weet niet precies hoe ze aan me kwamen. Maar ik vond het heel leuk.

Hoe pakte je het aan?
Ik maakte meteen een themanummer. De hele schoolkrant ging over 'verhipping'. Ik had er een paar populaire mensen bij gevraagd, om bijvoorbeeld over de 'hippe' clubs te schrijven, maar dan heel ironisch. Zelf had ik ook een stukje geschreven: het was mij opgevallen dat de brugklassers ineens heel hip waren geworden, dat ze merkkleding droegen en er al precies zo uitzagen als het hoorde. En dat eigenlijk iedereen heel hip was geworden. Dat mensen dus blijkbaar wisten hoe dat moest. Dat was het eerste stuk waar ik echt veel feedback op kreeg, ook van oudere mensen.

Dat smaakte naar meer?
Ja, want ik werd ook nog gevraagd om voor het internetmagazine *Spunk* te gaan schrijven.
En ik bleef natuurlijk hoofdredacteur van de schoolkrant. Mijn tweede nummer ging over seks. Op de voorkant hadden we een condoom geplakt. Dat was gebaseerd op de tv-serie *Beverly Hills 91210*, daar keek ik als kind altijd naar. In een aflevering had Andrea Zuckerman een schoolkrant met condooms uitgebracht en dat was een hele rel geworden. Ik dacht toen: als ik later ooit bij de schoolkrant zit, moet ik dat ook doen!

Je liet je niet door je docent, maar door de tv inspireren?
Wat literatuur betreft was Joris mijn grootste inspiratiebron. Hij zat een paar klassen hoger dan ik. Joris las heel erg veel en wist een hoop over literatuur. Hij was ook een fan van Ronald Giphart en die mochten wij van meneer Renes niet lezen, want dat was geen literatuur. Met Joris had ik er altijd gesprekken over dat dat zo'n onzin was. Ja, Joris kon altijd zo romantisch vertellen over literatuur en boeken. Ik keek erg tegen hem op. Op een gegeven moment gingen we samen naar Amsterdam om Kim van Kooten voor de schoolkrant te interviewen en we hadden het de hele tijd over boeken. Het was toen winter en alles had een soort romantiek van herfstbladeren en rode wijn: dat was literatuur. Joris had ook heel erg dat herfstbladerengevoel om zich heen. Door hem wilde ik ook een boek gaan schrijven.

Hoe is het met Joris afgelopen?
Die is nu leraar Nederlands. Op het Erasmiaans Gymnasium. Ja, bizar. Maar eigenlijk is het perfect dat hij daar nu les geeft, want hij was altijd ín de literatuur en heel erasmiaans, dat heeft hij nooit kunnen loslaten.

Toch nog een leraar Nederlands die het vuur voor de literatuur bij jou heeft ontstoken.
Ja, eigenlijk wel. Laatst zat ik in de trein en zat er een meisje achter me die zei: 'Jij bent toch Raoul de Jong?' Ze had bij mij op school gezeten, twee klassen onder me, ik kende haar helemaal niet. Ze vertelde dat ze wist wie ik was, omdat meneer Overheul het altijd over mij had. Hij zei dat ze een voorbeeld aan mij moesten nemen! Heel grappig. Maar ik heb zelf nooit meer iets van hem gehoord, ook niet van meneer Renes of van de school. Maar blijkbaar zijn ze toch wel trots dat ik die boeken heb geschreven.

•••

FOTO'S JØRGEN KOOPMANSCHAP

FLOORTJE ZWIGTMAN EN JOHN LOUWS

Dik Trom en Suske en Wiske op je lijst

Floortje Zwigtman (pseudoniem van Andrea Oostdijk, 1974) deed mavo, havo en pabo. Ze had vele leraren Nederlands, waaronder de bedenker van de serie *Zuster Gon*. Op de pabo wordt ze toch nog geïnspireerd door docent John Louws. Op zijn aanbeveling stuurt ze haar manuscript *Spelregels* naar een aantal uitgeverijen en krijgt binnen twee dagen respons. Inmiddels heeft ze twee Gouden Uilen op haar naam.

Eigenlijk schreef ik al vóór ik kon schrijven. Ik was altijd verhalen aan het verzinnen. Met mijn speelgoedbeesten en later barbiepoppen hield ik hele verhalen en dat ging over op het tekenen van verhaaltjes. Ja, en toen ik eenmaal schrijven kon, ging het over in letters. Ik ben er altijd mee bezig geweest.

Dus Nederlands was een favoriet vak?
Ik ben begonnen met mavo en dat was veel te makkelijk voor me. Het Nederlands dat we kregen was niet erg spannend. De leraar zei zelfs: 'Van mij je mag *Dik Trom* en *Suske en Wiske* op je lijst zetten.' In het laatste jaar kreeg ik een leukere leerkracht. Hij had een vrij scherp gevoel voor humor en las de *Camera*

Obscura met ons. Daarna deed ik havo en had ik één saaie, maar ook één heel leuke leraar Nederlands: die laatste heette Niek Oele en hij las ons elke vrijdagmiddag voor. Hij had een voorkeur voor de meest bizarre verhalen, dat was genieten. Hij probeerde ons ook bij te brengen wat literatuur was en vooral wat het níet was. Hij gaf dan het voorbeeld van de *Zuster Gon*-serie: die begon met *Zuster Gon onder de tropenzon* ging verder met *Zuster Gon en haar pony*, *De pony van zuster Gon gaat dood* en *Zuster Gon heeft een nieuwe pony*.

En wat was dan wel literatuur?
Wat je op je lijst mocht zetten. Maar al hield ik van lezen, ik was niet gek op lezen voor de lijst. Op de een of andere manier had ik een afkeer van Nederlandse boeken. Ik wist niet waar dat aan lag, maar later kwam ik erachter dat we vrij veel boeken moesten lezen waar het verhaal in dienst stond van de vorm. Ook hield ik niet zo van de huisje-boompje-beestje-kerkje onderwerpen uit de Nederlandse literatuur. Ik weet nog dat ik *Bougainville* van F. Springer las, ik kon het totaal niet volgen en snapte ook niets van de symboliek. Je moest het wel allemaal lezen, maar je kreeg er nauwelijks hulp bij. Het was een beetje zwemmen.

Hoe is dat ooit goed gekomen?
Dat kwam eigenlijk pas toen ik naar de pabo ging. Toen mocht ik weer jeugdliteratuur gaan lezen en ik ontdekte hoeveel jeugdliteratuur er eigenlijk was. Ik ging ook meer boeken voor volwassenen lezen, gewoon omdat ik weer lol in het lezen had en ontdekte: literatuur is niet alleen maar onbegrijpelijk. Het kunnen ook meeslepende verhalen zijn van mensen met wie je heel erg meeleeft. En het is niet allemaal raar en vreemd en moeilijk. Ik had voor Nederlands verschillende leraren: Harry Schalke, een hele bijzondere man en afgestudeerd op *Donald Duck*. Hij deed drama en leerde ons wat je met taal kan doen. John Louws was van de literatuur.

Door hem kreeg je weer plezier in lezen?
Ja en als je hem ontmoet weet je meteen waarom: John is een van de meest enthousiaste mensen op aarde! Hij kan verschrikkelijk goed vertellen en als hij een boek behandelt, krijg je meteen zin het te gaan lezen. John weet ontzettend veel over jeugdliteratuur, literatuur in het algemeen en sowieso over cultuur. Hij is iemand die van alles wel iets afweet.

Je ging naar hem toe met je eerste manuscript?
Naar aanleiding van een aantal verslagen zei John een keer: 'Jij kunt best goed schrijven. Ik wil je wel helpen als je ooit besluit een roman te schrijven.' Later bedacht ik dat ik dat wel wilde proberen. Ik besloot mijn verhaal aan John voor te leggen en als hij het niets vond, zou ik ermee stoppen. Maar hij zei: 'Het is goed en het kan uitgegeven worden.' Ik stuurde het manuscript naar vier uitgevers en Fontein was de eerste uitgeverij die reageerde: binnen twee dagen.

Je won de ene na de andere Gouden Uil. En nu?
Ik heb niet het gevoel dat ik nu 'die grote roman' moet gaan schrijven om een echte schrijver te zijn. Wat ik doe vind ik eigenlijk veel beter: ik zit dan wel officieel in het hoekje van de jeugdliteratuur, maar de meesten van mijn lezers zijn volwassen. In feite doe ik aan leesbevordering voor volwassenen. Veel van hen hebben geen zin in Harry Mulisch of Doeschka Meijsing. Ze zijn op zoek naar boeken met een heldere lijn, die wat toegankelijker, misschien meer verhalend zijn. Ik krijg hele enthousiaste reacties van mensen die zeggen: 'Door jou ben ik weer gaan lezen.'

Speelt je leraar John nog een rol?
Ja, John is nog altijd de eerste lezer. Hij heeft een erg fijne manier van opbouwende kritiek geven. Hij weet heel goed de sterke en zwakke punten uit mijn werk te halen. En ik vertrouw hem ook, omdat hij zo'n enorme kennis heeft.

Passie, misschien dat net íets te emotionele

John Louws (1945) wist zodra hij op de kweekschool zat wat hij wilde. Hij is al zijn hele leven een fervente lezer, maar ontdekte de kinderliteratuur als docent op de pabo. John schreef diverse publicaties over leesbevordering en was lid van de Griffeljury. Hij onderkende dan ook meteen het talent van Floortje Zwigtman toen ze haar manuscript aan hem toevertrouwde. Hij is nog steeds haar eerste lezer.

Mijn vader zei: 'Wil je geen schoolmeester worden?' En ik wilde dat helemaal niet. Maar hij bracht mij achterop de brommer naar Middelburg en gaf mij op. Ik stond er een beetje bij als jongetje. Ik wist niet wat ik wilde. Pas op de kweekschool voelde ik dat ik op mijn plaats was, ook door de literatuur. Dat was het leuke van de kweekschool toentertijd. Je leerde niet hoe je les moest geven – daar ging je voor naar een stageschool – maar je kreeg literatuur, taalkunde, algemene kennis, cultuur. Ik denk dat die algemene culturele kennis fundamenteel is in ons beroep. Lezen deed ik heel veel. We hadden een erg ambitieuze klas, we wilden de laatste boeken gelezen hebben. Kom daar tegenwoordig maar eens om: dat leerlingen de leraar willen aftroeven.

Je ging lesgeven op de pabo.
Ja, ik begon als docent Nederlands met literatuuronderwijs en enkele jaren later kwam de kinderliteratuur erbij. Daar ben ik me echt in gaan verdiepen en raakte enthousiast. Zo ben ik ook bij de Griffeljury gekomen.

Wat is jouw lesmethode?
Ik heb maar één doel bij die studenten. Ik wil ze zelf aan het lezen krijgen. Eigenlijk zou je, ook op de pabo, nog veel meer aan leespromotie moeten doen. Ook om kranten te lezen. Algemene ontwikkeling! Ik merk constant, als ik refereer aan

iemand als, zeg Oscar Wilde, dan is er één iemand in de klas die zegt: 'Daar heb ik wel eens van gehoord.' Het referentiekader van studenten is veranderd. Daar ben ik wel eens somber over. Ook al heb je *De avonden* niet gelezen, je móet de naam Reve een keer gehoord hebben en weten waarom die man zo belangrijk was. De status van kennis, van weten, van willen weten, is weg. Dat heeft leraar en filosoof Cornelis Verhoeven zo mooi gezegd – in *Tractaat over het spieken* geloof ik – over de kern van onderwijs. Namelijk: Er is iemand en die wil iets weten. Die zoekt iemand die het weet. En daar gaat hij naar toe. Dát is de kern van onderwijs. En wij hebben er van gemaakt: je moet om half negen daar en daar zijn, of je nu wat wil weten of niet. Wij zeggen wel wat je moet doen.

Lezen!
Misschien is het niet helemaal eerlijk, want ik merk dat er zo veel op die leerlingen afkomt. Ze hebben zoveel prikkels en bezigheden: ze werken, studeren, ze hebben de computer, de liefde en dan: o god ja, nu moet ik ook nog wat lezen. En dus zijn er onder hen maar enkele lezers. Het leukst vind ik het als juist zo'n leerling die nooit iets leest ineens met een prenten- of ander kinderboek aankomt: 'Hé meneer, ik heb dit boek gekocht.' Ik zeg altijd: 'Als jullie over vier jaar klaar zijn, dan is er kamerinspectie. Dan kom ik kijken naar de boekenplank, of er voldoende kinderboeken op staan. Berg je als er geen meter staat!'

Was Floortje een uitzondering?
Floortje was een heel stille student. Pas in het derde jaar dacht ik: hé, dat is een slimme meid, die heeft meer gelezen. En ik ontdekte dat ze ook schreef. Of ik haar aangemoedigd heb? Het zat al in haar. Je wordt geen musicus alleen maar omdat iemand je muziek laat horen, er moet ook talent zijn. Andrea – Floortje – heeft haar hele leven geschreven, het was voor haar een natuurlijk iets. Ja, toen ik dat manuscript las, heb ik meteen gezegd: 'Dit is fantastisch. Je kan het zo uitgeven.'

Jullie hebben nog steeds contact?
Ik lees haar manuscripten nog steeds. Maar ja, Floortje hoeft van mij geen aanwijzingen meer te krijgen. Daar is ze veel te goed voor.

Wat wil je je studenten meegeven, voor later als ze zelf voor de klas staan?
Bevlogenheid. Dat is het ambivalente van het beroep van leraar. Aan de ene kant wordt er een beroep gedaan op je didactische kennis, je vakkennis, dat je weet hoe het moderne onderwijssysteem functioneert, maar om een goede leraar te worden moet je dát hebben. Passie, misschien dat net íets te emotionele. Dat moet je niet idealiseren. Voor de ene leerling is het een andere leraar die dat speciale heeft, dan voor de andere. Maar elke leraar moet een vonk hebben. Je komt er nooit door volgens het boekje te werken; dat boekje van competentiegericht taalonderwijs. Als ik werkelijk les zou geven zoals het volgens dat model moet, dan zouden mijn lessen er heel anders uitzien!

•••

COLOFON

Stichting Lezen
Oxford House
Nieuwezijds Voorburgwal 328 G
1012 RW Amsterdam
020-6230566
www.lezen.nl

ONTWERP
Ramona Dales, Lijn 1 Haarlem
DRUK
Spinhex & Industrie, Amsterdam
OPLAGE
1.000 exemplaren